H. Poeze

Korte Signaleringsen

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 149 (1993), no: 2, Leiden, 400-403

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

KORTE SIGNALERINGEN

HARRY A. POEZE

Raymond Feddema (red.), *Wat beweegt de bamboe? Geschiedenissen in Zuidoost Azië*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1992, 193 pp. ISBN 90.73052.459. Prijs f 37,-.

H. Schulte Nordholt en P. Keppy, *Arbeid in laat- en postkoloniaal Indonesië; Een inventarisatie van Nederlandse bronnen*. Amsterdam: Centre for Asian Studies, 1993, 228 p. [Werkdocument 26]. ISSN 0923.4659. Prijs f 19,50 (te bestellen bij de uitgever, Oude Hoogstraat 24, 1012 CE Amsterdam).

Leo van Bergen, *Voor onze jongens een sigaar; Een geschiedenis van het Nederlandsch-Indisch Roode Kruis (1870-1945)*. Nijmegen: Studiecentrum voor Vredesvraagstukken; Leersum: Stichting Studiefonds Medische Polemologie, 1993, 111 p. ISBN 90.717.01.26.3. Prijs f 17,50 (te bestellen bij de uitgever, Postbus 9108, 6500 HP Nijmegen).

Ewald Vanvugt, *Een propagandist van het zuiverste water; H.F. Tillema (1870-1952) en de fotografie van tempo doeloe*. Amsterdam: Jan Mets, 1993, 168 p. ISBN 90.5330.092.9. Prijs f 39,50.

J.R. van Diessen en R.P.G.A. Voskuil, *Boven Indië; Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea in luchtfoto's, 1921-1963*. Purmerend: Asia Maior, 1993, 159 p. ISBN 90.74861.01.6. Prijs f 69,50.

Rolf Utermöhlen, *De Japanse vrouwenkampen in Nederlands-Indië 1942-1945; Een bibliografie*. Amsterdam: Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, 1993, 60 p. ISBN 90.801361.2.3. Prijs f 12,50 (te bestellen bij de uitgever, Herengracht 474, 1017 CA Amsterdam).

Wat beweegt de bamboe? is een bundel uitgegeven ter gelegenheid van de 65e verjaardag van de historicus Jan Pluvier, die na een docentschap in Maleisië in 1966, hoofd werd van het Instituut voor Moderne Aziatische Geschiedenis (IMAG) van de Universiteit van Amsterdam. W.F. Wertheim schrijft ter inleiding over Pluvier 'als wetenschapper en mens', waarin de historie van IMAG en Pluviers werk, gericht op Zuidoost-Azië, geëngageerd en afstand nemend van een Europacentrische aanpak, aan de orde komen. Zeven ex-IMAG-studenten dragen artikelen bij over zeven Zuidoostaziatische staten. Kenmerkend voor de niet-Indonesië-nadruk van dat instituut. Vier zijn samenvattingen of voorpublicaties uit aanstaande proefschriften – handelsoorlogen van Cambodja met Siam en Vietnam 1767-1890 (Klaudia Onnasch), Nederlandse relaties met Siam rond 1860 (Henk Zoomers), de ideologische kleuring van geschiedschrijving over Vietnam tijdens het

Franse bestuur (Raymond Feddema) en nationalisme in Laos 1945-1949 (Rob Reijers). Drie stukken zijn bewerkingen van doctoraalscripties – het Indische zedenschandaal, een heksenjacht of homoseksuelen in 1938 (Gosse Kerkhof), de boerenbeweging in de Filipijnen 1954-1972 (David Essink) en de rol van Maleisië in regionale samenwerking tot aan de vorming van de ASEAN in 1967 (Martien van Hoogstraten). Het zijn degelijke stukken, gebaseerd op uitgebreid onderzoek, waarbij Feddema's stuk welke het meest verrassend is en Kerkhofs verhaal de beruchte zwarte episode van het 'zedenschandaal' in juiste proporties stelt.

Arbeid in laat- en postkoloniaal Indonesië is het resultaat van een project van zeven maanden tot inventarisatie van in Nederland aanwezige bronnen over arbeid en arbeidsverhoudingen. In zijn inleiding wijst H. Schulte Nordholt er op dat de rol van de 'arbeid' is onderbelicht bij de nadruk die op Indonesië als boerensamenleving wordt gelegd. Daarnaast ontbreekt in de werkstukken over arbeid in het huidige Indonesië vaak de historische dimensie. Het korte project – het zal geen enkele ietwat ingewijde verbazen – heeft aangetoond dat over dit onderwerp overvloedig materiaal aanwezig is in de Nederlandse archieven. Vele bladzijden van dit CASA-Werkdocument zijn gevuld met een overzicht van P. Keppe van zijn vondsten; een lang niet compleet en soms steekproefsgewijs overzicht, dat kan dienen als indicatie van het (soort) materiaal dat aanwezig is. Drie externe bijlagen dragen eveneens gegevens aan, waarbij het overzicht over arbeidsrecht wel van uitputtende aard is. Drie voorstellen over onderzoeksprojecten op het gebied van 'arbeid' besluiten deze bundel, die onevenwichtig en onvolledig is naar zijn aard, maar overtuigend laat zien welk een rijkdom aan gegevens over dit onderwerp in Nederland aanwezig is.

In 1870 werd in Batavia het Nederlandsch-Indisch Roode Kruis (NIRK) opgericht, als afdeling van de organisatie in het moederland, met gezien de grote afstand en eigen omstandigheden, ruimte voor eigen beleid. In *Voor onze jongens een sigaar* schrijft Leo van Bergen de geschiedenis van het NIRK. Het Roode Kruis was opgericht om oorlogsslachtoffers van alle partijen hulp te verlenen. In de Indische kolonie gold dat in de Atjehooflog en andere expedities slechts voor de eigen troepen; de 'onbeschaafde' vijand viel buiten de beginselverklaring van het Internationale Rode Kruis. Zo fungeerde het NIRK, met een door de gouverneur-generaal benoemd bestuur, waarin ook hoge militairen zitting hadden, als door de burgerij gefinancierde steunorganisatie van het koloniale leger. Niet alleen de zieke of gewonde militair werd geholpen, ook 'onze gezonde jongens' kregen hun 'sigaren'. Mede door de personele unies was het NIRK in Atjeh en elders in feite een afdeling van de Militair Geneeskundige Dienst.

Na de pacificatie van de archipel leidde het NIRK een nogal kwijnend bestaan, tot in de jaren dertig de overheid het 'vredeswerk' stimuleerde, als voorbereiding op de eerste taak, steun in oorlogstijd. Over de inzet in de

strijd tegen Japan en het werk voor de geïnterneerden kan Van Bergen, mede door het verlies van het NIRK-archief, niet veel vertellen, maar van grote betekenis zijn die niet geweest.

Van Bergen heeft veel onbekend materiaal verwerkt en het bij velen misplaatste beeld van het Rode-Kruiswerk gecorrigeerd. Een toon van morele verontwaardiging klinkt iets te veel door; de feiten spreken al wel voldoende voor zich in dit verdienstelijke werkstuk.

Onder de fraaie titel *Een propagandist van het zuiverste water* heeft Ewald Vanvugt de vrijwel vergeten H.F. Tillema (1870-1952) aan de vergetelheid ontrukkt. De apotheker Tillema ging in 1896 naar Indië, waar hij in Semarang tevens een vermogen verdiende met de produktie van drinkwater in flessen. De sociaal bewogen Tillema zette zich sinds 1910 in voor een verbetering van de volksgezondheid van vooral de Indische bevolking. In eigen beheer gaf hij van 1911 tot 1926 omvangrijke boekwerken uit (zes delen *Kromoblenda*), met honderden foto's geïllustreerd, die een unieke bron van informatie vormen over de schaduwkanten van de koloniale maatschappij. Hij was vrijwel de enige die met zijn fotowerk de idyllische clichés van de 'tempo-doeloe'-fotografie doorbrak. Na terugkeer naar Nederland (1914) maakte hij nog twee lange reizen naar Borneo, waar hij op film het leven van de Dajaks vastlegde. Vanvugt heeft bekwaam het levensverhaal van Tillema neergeschreven, dat hij laat voorafgaan door een overzicht van de kenmerken van de koloniale fotografie. Dat het boek ruim honderd bladzijden foto's bevat uit Tillema's collectie, bewaard in het Leidse Rijksmuseum voor Volkenkunde, is geheel gerechtvaardigd, en misschien zelfs nog wel te weinig.

In de vele fotoboeken over Indië/Indonesië is *Boven Indië* het eerste dat louter Indische luchtfoto's bevat: 'ongeposeerde en niets verbergende' opnamen uit de periode tot 1950 (voor Nieuw-Guinea tot 1963) van Sumatra (27 blz.), Java (75 blz.) en andere eilanden (27 blz.), met de nadruk op steden en plaatsen. Batavia, Bandoeng en Soerabaja krijgen zo vanzelfsprekend de meeste aandacht. De foto's zijn alle voorzien van een uitvoerige toelichting. Het boek wordt ingeleid (15 blz.) door een historisch overzicht van de Indische luchtfotografie: civiel - in opdracht of voor kartering - en militair, met veel activiteit van geallieerde zijde tijdens de Japanse bezetting en van Nederland tijdens de dekolonisatiestrijd. Ook de opnametechnieken worden besproken. Het resultaat is een zeer verzorgde, bekwame uitgave met fraaie foto's van een voorbij koloniaal verleden.

De bibliografie *De Japanse vrouwenkampen in Nederlands-Indië 1942-1945* rangschikt 153 titels (waarvan 10 van algemene aard) naar eiland, waarop het kamp lag. De titels zijn voorzien van een verwijzing naar de kampen die aan de orde komen (alle ook weer opgenomen in een register) en een korte annotatie. Ook wordt aangegeven tot welk van 13 genres (biografie,

dagboek, poëzie, interview, jeugdroman, enz.) het boek behoort en waar de samensteller de publikatie heeft gevonden. Een korte inleiding vult het historisch kader adequaat in. De lijst lijkt vrijwel volledig en is zeker een nuttige bron. Met niet veel moeite echter had een aantal tekortkomingen kunnen worden verholpen: de annotaties maken qua opzet en omvang een onevenwichtige indruk; de drukgeschiedenis van de titels is niet consequent weergegeven, en de keuze voor vertaling of herdruk willekeurig; slechts het bezit van de RIOD-bibliotheek wordt volledig vermeld; en de zeven titels die niet op autopsie berusten, hadden met nauwelijks enige moeite tot drie kunnen worden teruggebracht.

OCEANIC LINGUISTICS

Emphasizes in-depth articles on specific indigenous languages and the reconstruction of parent languages. This semiannual journal spans several disciplines by appealing to readers interested in Asia-Pacific prehistory, physical anthropology, reconstructive linguistics, archaeology, and relationships among Asia-Pacific peoples.

RECENT AND FORTHCOMING TOPICS

Possible non-Austronesian elements in Philippine Negrito

Ergativity in Atayal

The evidence for Sino-Austronesian

The lexical evidence for Austric, so far

Tai-Kadai and Austronesian: The nature of the historical relationship

Southwestern Maluku: Better understanding of the indigenous languages

Knowledge and its role in the process of language obsolescence

The evolution of Ponapeic nasal substitution

A quantitative analysis of the use of the Javanese speech levels

Pacific-Asian relationships: A physical anthropological perspective

RECENT AND FORTHCOMING CONTRIBUTORS

Margaret J. Florey • Robert Blust • Andrew Garrett • Juliette Blevins • Lillian M. Huang • Michael Pietruszewsky • Frantisek Lichtenberk • John Myhill • Lewis S. Josephs • Laurent Sagart • Gérard Diffloth • Peter Bellwood • Graham Thurgood • Lawrence A. Reid • James T. Collins • Mark Taber • Joel Bradshaw • Richard Nivens • Wyn D. Laidig

SUBSCRIPTIONS: USA/Canada: Individuals US\$18/yr, Institutions US\$24/yr. Other countries: Individuals US\$19/yr, Institutions US\$28/yr. (Canadian customers: Add 7% GST). **SEND TO:** University of Hawaii Press, Journals Department, 2840 Kolowalu Street, Honolulu, HI 96822, USA. Phone (808) 956-8833.